

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐՑԱՆ

ՀԱՉԱՐԱՆ ԲԼԵՈՒԼ

10 ԿԵՏԵՂԱՏ 37

891.990

2-83

2011-05

891.934

2-83

W

ՍՏ. ԶՈՐՅԱՆ

ՀԱՅԱՐԱՆ ԲԼԲՈՒԼ

ՅԵՐԿՐՈՐԴ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

2

ՊԵՏԿՐԱՏ

ՀԼԿՅԵՄ ԿԿ ԿՐԾ ՄԱՆԿ. ՅԵՎ ՊԱՏ. ԳՐԱԿ. ԲԱԾՈՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1 9 3 7

1626

38

1

Լինում ե, չի լինում մի թագավոր: Այս թագավորն իր պալատի առաջ ունենում եմի մեծ այգի՝ աստ-ծու բարիքով լիքը, այնքան առատ, այնքան հարուստ ու գեղեցիկ, վոր աշխարհի ամեն կողմից մարդիկ գալիս են տեսնելու: Ի՞նչ պտուղներ, ի՞նչ կանաչ, ի՞նչ ծաղիկներ, աչքդ բարին տեսնի: Ու այդու մեջ ել զանգակի պես մի աղբյուր: Բայց այդ այգու՝ պտուղները թագավորը վո՛չ ինքն ե ուտում, վո՛չ ել ուրիշի յե տալիս: Յեվ ահա որերից մի որ աղքատի մինը գալիս ե այդտեղ վողորմություն ուզելու: Թագավորի այգեպանը, ինչպես ուրիշներին, սրան ել վոչինչ չի տալիս և դեռ բարկանում ե ու քշում:

— Կո՛րիր, ասում ե, դու եյիր պակաս թագավորի այգուց բան ուզես:

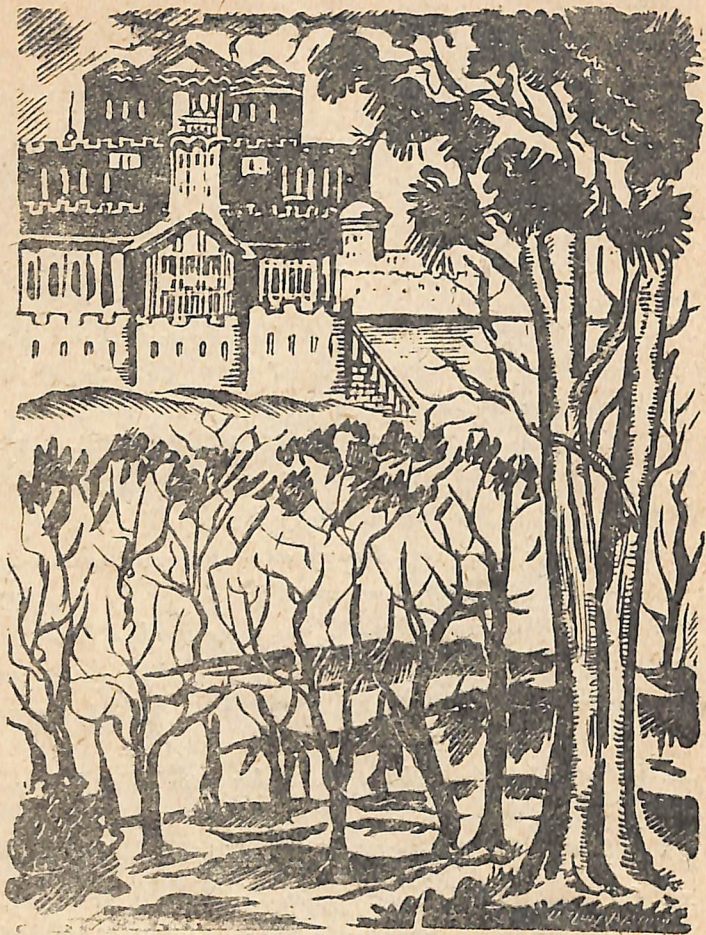
Յետ ե դառնում աղքատն ետեղ ու անիծում.

— Թող չորանա ձեր այգին. պտուղ չտա ել յերբեք, և հավիտյան կարոտ մնաք կանաչ ծառի ու պտուղի:

Ասում ե, չի ասում, խոսքի կեսը դեռ բերանում, մին ել տեսնում են այգին փոխվեց — ծառերը տերեվաթափ յեղան, թուփ ու ծաղիկ խանձվեցին, կանաչները սեվացան ու աղբյուրը չորացավ:

Լուրը տվին թագավորին, ու փրփուր կտրեց թագավորն իր գահին:

— Ով ե, ասավ, համարձակվել այդպես. կանչեցեք չուտ աղքատին այստեղ...

Մարդիկ յերան ամեն կողմ և մունեալի քցեցին:
Աղքատը չերևաց: Ձիեր հեծան ու սլացան ամեն
ճամբով:

Բայց աղքատի հեաքն ու չուքը չդառն:

— Ինչ անենք հիմի, վոր մեր այգին կանաչի,—
ասով տխուր թագավորն իր մեծերին:

Ու մեծերը խորհուրդ տվին.

— Ապրած կենաս, մեծ թագավոր, կանչիր յերկրի
բոլոր գիտուններին և իմաստուններին բոլոր. թող ա-

մենքը գան խորհրդի ու միտք անեն թե մոնց անենք,
վոր մեր այգին կանաչի:

Ու կանչեցին յերկրի բոլոր գիտուններին և իմաս-
տուններին բոլոր: Յեկավ հազար ջահել խելոք, յեկավ
հազար ճերմակ մորուք: Խորհուրդ արին յոթը որ,
խորհուրդ արին յոթը գիշեր ու ասին.

— Թագավորն ապրած կենա, պետք է չինել մի
տաճար՝ հազար սյուն, քառսուն գմբեթ, մի այնպիսի
տաճար, վորի նմանը չլինի ու այնտեղ աղոթել աստ-
ծուն, վոր նա գթա, այդուն նորից կանաչ տա:

Հավան կացավ թագավորն այս մտքին ու հիմք
դրեց յեկեղեցուն: Կանչեց յերեք հարյուր հազար բան-
վոր, վոր քար կտրեն, յերեք հարյուր հազար մարդ,
վոր քար կրեն, յերեք հարյուր հազար քարտաշ, վոր
քար տաշեն, յերեք հարյուր հազար վարպետ, վոր
պատ շարեն: Յեկան բոլորն ու թրը՛խկ հա՛ թրը՛խկ,
թրը՛խկ հա թրը՛խկ — քար կտրեցին, քար կրեցին,
քար տաշեցին, պատ շարեցին: Ու յոթը տարում կանգ-
նեցրին մի տաճար. ի՞նչ տաճար, ինքն աղոթել եր վոր
կար — հազար սյուն, քառսուն գմբեթ:

Յերբ ամեն ինչ յեղավ պատրաստ, մեծ հանդեսով,
յեպիսկոպոսով որհնեցին ու ոճեցին, և թագավորը
կանգնեց աղոթքի: Բայց հազիվ սկսել եր, բուք բարձ-
րացավ տաճարում և մի ալեվոր յերեվաց նրան.

— Ամեն բան լավ է, ասով, թագավոր, տաճա-
րիդ միայն մի բան է պակաս:

Չարմացած թագավորն ուղեց հարցնել, թե ի՞նչ
է պակաս,— բայց ծերունին ինչպես յերեվացել եր,
այնպես էլ աներեվոյթացավ հանկարծ:

Մյուս որը թագավորը հրամայեց քանդել յեկեղե-
ցին և նորը շինել, վոր վոչ մի բան պակաս չլինի:

Քանդեցին և նորից—թրը՛խկ հա թրը՛խկ, թրը՛խկ
հա թրը՛խկ — յոթը տարում նորը կանգնեցրին:

Ոճելուց հետո թագավորը նորից գնաց աղոթքի և
հազիվ սկսել եր, ճերմակ ծերունին յերեվաց նորից.

— Թագավոր, ասավ, ամեն բան լավ է, տաճափդ միայն մի բան է պակաս...

Թագավորն ելի ուզեց հարցնել ինչ, բայց ծերունին առաջվա պես չքացավ նորից:

Թագավորը հրամայեց կրկին քանդել տաճարը ու նորը շինել, վոր վոչ մի բան պակաս չլինի:

Կրկին քանդեցին ու յոթը տարում կրկին նորը շինեցին:

Դարձյալ ոճեցին ու Թագավորը յեկավ աղոթքի:

Հազիվ սկսել էր աղոթքը իրա, ճերմակ ծերունին յերեկաց դարձյալ:

— Թագավոր, ասավ, տաճարդ կատարյալ է, պայծառ, միայն մի բան է պակաս:

Այս խոսքի վրա Թագավորը բռնեց նրան ու «ի՞նչն է պակաս, ասա՛», հարցրեց:

— Թագավոր, ասավ ծերունին, — աղոթքով այգին չի կանաչի. աղոթքի տեղ ուրիշ բան է հարկավոր:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, — հարցրեց Թագավորն անհամբեր. — ասա տեսնեմ, ո՛վ ծերունի. դրա համար յես չեմ խնայի իմ արքայական գանձն ու վոսկին, միայն թե իմ այգին առաջվա նման կանաչի նորից:

— Վոչ, Թագավոր, — ասավ ծերունին. — նա ձեռք չի բերվի գանձով ու վոսկով և վոչ ել արքայական խոսքով... Քո տաճարին և այգուն հարկավոր է Հազարան Բլբուլ:

— Իսկ վո՞րտեղ է դա, վորտեղի՞ց բերենք այդ բլբուլը, — հարցրեց Թագավորն ուրախ:

— Ով Թագավոր, ասավ ծերունին, հեռու յե նա. պետք է դնալ Չոր-Չորստան, Անդ-Անապատ, ուր քարվան չի ընչում, վոր հավք չի թռչում, այնտեղ, ուր յերբեք մարդու վոտք չի տեսել. իսկ ճամբեն նրա ծածկված է արյուններով, դիակներով, և վոչ մի հոգածին դեռ չի հասել այնտեղ...

Ասավ ծերունին ու անհետացավ նորից:

Թագավորը մնաց մենակ իր մտքերի հետ: Տխուր-

տրտում միտք էր անում, թե վո՞նց բերի Բլբուլը Հազարան, վոր իր այգին կանաչի նորից: Տխուր-տրտում միտք էր անում որեք, ամիսներ... Միտք էր անում ու հալվում...

Այս Թագավորն ուներ յերեք տղա՝ Խարին, Չարին ու Արին: Յերկու մեծը խելոք էյին ու Թագավորի սիրելին, իսկ փոքրը խելքից պակաս էր ու հիմար: Մինչ մեծերը նստում վեր էյին կենում իշխանների ու մեծամեծների հետ, կոնվ էյին գնում ու վորսի, նիզակ էյին խաղում ու ջերիդ, փոքրը՝ Արին գնում նստում էր ծառա մարդկանց մոտ ու խաղում նրանց յերեսանց հետ: Ու այդ պատճառով պալատում վոչ-վոք չէր սիրում նրան: «Հիմար է» ասում էյին ու թողնում, վոր դնա ծառա մարդկանց մոտ: Ու ամբողջ որը գոմում, ախոռում, չէր ել նայում ի՞նչ է կատարվում իրենց պալատում: Այն ինչ մեծ յեղբայրները հենց վոր տեսան իրենց հորը տրտում, ծունկ չօքեցին նրա առաջ ու հարցրին տխուր.

— Ի՞նչ վիշտ ունես, հայրիկ, ասա՛ մեզ, ի՞նչ իղձ ունես — մենք կատարենք:

— Վիշտս խորն է, — ասավ Թագավորն ու տընքաց, — և դուք չեք կարող այն բուժել, իսկ իղձս — անհասնելի...

— Ասա՛, հայրիկ, ասա՛ ինչ վոր ունես: Ի՞նչ վոր ասես մենք կկատարենք, ի՞նչ վոր ուզես մենք կբերենք...

Վորդիքն այսպես շատ վոր խնդրեցին, Թագավորը սիրտը բաց արավ ու բոլորը պատմեց, թե այսպես ու այսպես. վորպեսզի մեր չորացած այգին կանաչի, պետք է բերել Բլբուլը Հազարան:

— Մենք կրեւենք, ասին Խարին, Չարին միասին:

— Բայց հեռու չե, վորդիք, ու ճամբեն նրա մութ
ու անհայտ: Պետք է գնալ հեռու, հեռու — Չոր-Չորս-
տան, Սնդ-Սնապատ, ուր քարվան չի քոչում, ուր
հավք չի թռչում...

— Մենք կրեւենք, ասին Խարին, Չարին ու վեր
կացան, գրահ հազան, զենք կապեցին, ձիեր հեծան,
պաշար առան, ճամբա ընկան:

Սյդ ժամանակ Արին խաղ եր անում ախոռում:
Հենց վոր լսեց յեղբայրներն ո՛ւր են գնում, ինքն ել
գրահ հազավ, զենքեր կապեց և ձի նստեց ու միացավ
նրանց:

— Վոչինչ, թող դա, ասին յեղբայրները, ճամբին
մեզ ծառայութիւն կանի:

Ու յերեքով գնացին:

Գնացին, գնացին, սրեր, գիշեր գնացին, գնացին
գեպի հեռո՛ւ, հեռո՛ւ — Չոր-Չորստան, Սնդ-Սնապատ,
ուր քարվան չի քոչում, ուր հավք չի թռչում:

Գնացին տեսան յերեք ճամբա — մեջտեղը մի ծե-
րունի նստած:

— Բարի աջողում, պապի, ասին:

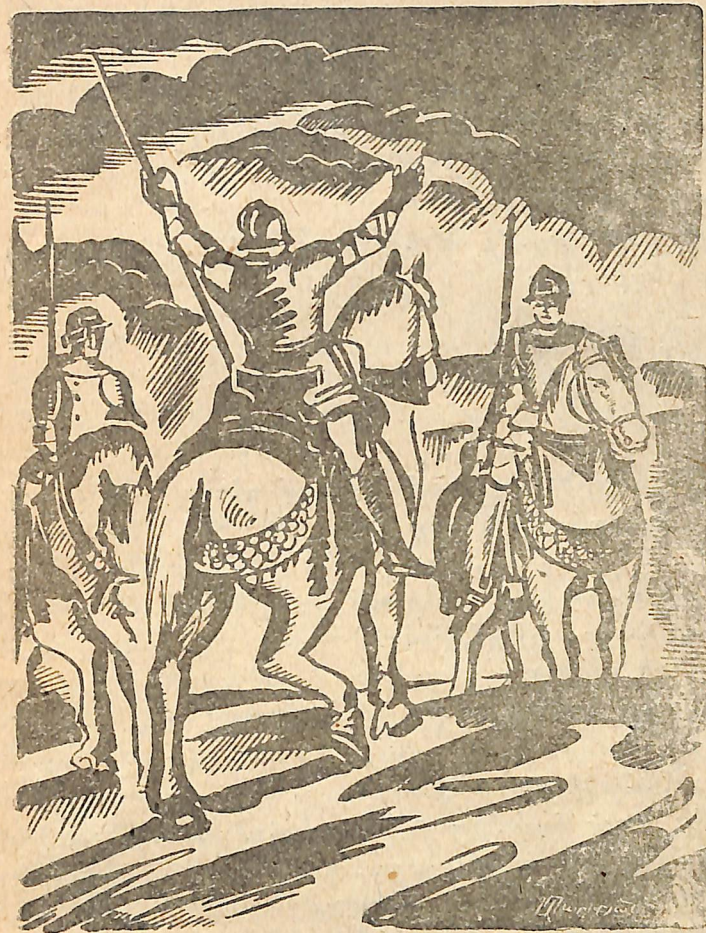
— Բարին ձեր արեւին, տղերք:

— Մի ասա մեզ, պապի, ո՞ւր են գնում այս ճամ-
փաները ջոկ, ու ի՞նչ ճամփաներ են սրանք:

— Այս մեկը, ասով ծերունին, գնում է Բաղդադ.
սրանով հազարը գնում է, հազարը դալիւ. այս մյուսը
գնում է Խորասան, սրանով հազարը գնում, միւսը
դալիւ. իսկ այս վերջինը... շատ դժար ճամփա յե այս
վերջինը... Սրանով ո՛վ գնաց, հուր-հավիտյան կեր-
թա՛, կերթա՛, ել չի՛ դառնա...

Յեղբայրներն այստեղ կանգնեցին ու միտք արին,
թե վո՛ր ճամփով գնան:

— Յեկեք դուք գնացեք Բաղդադ ու Խորասան, ա-
սում է Արին, յես ել կերթամ ես ճամփով, վոր ո՛վ
գնում՝ յես չի դառնում:

— Լավ, ասին յեղբայրները և ուրախացան իրենց
մտքում, վոր կազատվեն, վերջապէս, հիմարից,
ու յերեքը միասին պայման դրին, թե ո՛վ չուտ վերա-
դառնա — այստեղ սպասի մյուսներին:

Ասին, համբուրվեցին ու ճամփա ընկան:

Մեծ յեղբայրը գնաց գեպի Բաղդադ. գնաց ճա-
նապարհի կիսին հանդիպեց մի քյոչի ու ստրայի.
կանգնեց ու մտածեց. «Չուր, ասով, ինչո՞ւ գնամ

սպանվեմ, լավ ե մտնեմ այս սարայր ծառայությունե
անեմ, ապրեմ»...

Միջնեկ յեղբայրն ել գնաց գեպի Խորասան: Գնաց,
գնաց — շատն ու քիչը ճամփան գիտի — գնաց շատ
փորձանքների մեջ ընկավ, ձին ու շորերը ծախեց կե-
րավ և, վերջը, չոփի պես տկլոր, ընկավ Խորասան ու
դարձավ բաղնիսի ծառա:

Սրանք թող մնան իրենց գործին, մենք լուր տանք
փոքր յեղբորից:

3

Յեղբայրներից բաժանվելով գնաց Արին, գնա՛ց.
գնաց այն տեղերը, ուր չորաստան ե, անապատ, ուր
քարվան չի քոչում, ուր հավք չի թռչում: Գնաց հա-
սավ մի աշխարհ, ուր կարմիր եր՛ ամեն ինչ. ալ կար-
միր եր հողը, կարմիր եր ծառ ու քար, ալ կարմիր եր
յերկինքը ու արեւ պայծառ... Գնաց, գնաց, շատն ու
քիչն ինքը գիտի ու իր ձին, գնաց, մին ել տեսա՛յ
մի ապարանք: Ի՞նչ ապարանք — ամբողջը զմրուխտ
ու լալ, հակինթ, արմատ ու գոհար. փայլելում ե
արեւի տակ կարմիր փայլով հրեղեն. ինքը յերկինք
ե հասնում, բայց վոչ դուռ ունի, վոչ պատուհան:

«Ո՞վ ե, տեսնես, ապրում այստեղ», ասավ Արին
ինքն իրեն, ու նայեց վերեւ, ներքեւ, մարդ-չերեւաց
վոչ մի տեղ: Մին ել — ահա՛ մի — փերի... փերի մի
ասի — մի լուս արեգակ — ձայն ե տալիս վերեւից:

— Ո՞վ ես դու, խեղճ տղա. ափսո՛ս քեզ, ջահել
տղա... Քանի շուտ ե հեռացիր, թե չե հիմի կարմիր
Դեմը կերեւա՛ւ...

— Ի՞նչ ես վախեցնում, փերի քույրիկ, ասավ
Արին ներքեւից. — գեւ մի պատիվդ չառած, հացիդ
կտորը չկերած, դառը չիբուխդ չքաշած, ինձ վա-
խեցնո՞ւմ ես կարմիր Դեմով:

— Դու ինձ լսի՛ր, այ տղա, — ասավ փերին գար-
հուրած, — շո՛ւտ հեռացիր այստեղից...

Բայց տղան կանգնել՝ չի շարժվում տեղից:

— Իսկ ո՞վ ես դու, փերի քույրիկ, — ասավ Արին
ներքեւից. — Ի՞նչ ես անում այս ամբողջում, վոչ վոչ
դուռ ունի, վոչ պատուհան. ո՞վ ե բերել, ո՞վ ե փակել
քեզ այստեղ:

— Ո՛ր, այ տղա, յես գերին եմ կարմիր Դեմի,
ասավ աղջիկը լալով. — նա յեկավ մեր աշխարհն աշխ-
րեց, ինձ հափշտակեց մեր տնից ու գերի բերեց: Դե
շո՛ւտ, շո՛ւտ հեռացիր դու այս արյունոտ աշխարհից...
Տես նրա կերած մարդկանց արյունից կարմրել ին հող
ու յերկինք, կարմրել են թուփ ու ծառ, կարմրել ե ա-
րեւը պայծառ:

— Չո՛ւր ե, ասավ, փերի քույրիկ: Ով ել կուզի
թող դա — յես չեմ գնա: Յես չեմ թողնի քեզ մենակ:
Պետք ե փրկեմ քեզ այստեղից:

— Աման, ասավ փերին լալով. — մի տալ քեզ մա-
հու բերան. թող յես մնամ այստեղ գերի, միայն դու
չահել կյանքդ փրկի...

Այսպես շատ խնդրեց, աղաչեց փերին, բայց հի-
մար Արին վոտ չփոխեց:

— Վոք այդպես ե, ասավ փերին, արի պահեմ քեզ
ամբողջում, վոք դեմը դա, քեզ չտեսնի:

— Շնորհակալ եմ, ասավ, փերի քույրիկ. յես
հենց դեմի համար եմ յեկել. յես կմնամ այստեղ,
միայն ասա, թե մո՞ր կողմից ե նա գալու:

Ասավ-չասավ, մին ել ահա հողը շարժվեց դղրդո-
ցով ու սարի գլխին դեմին յերեւաց իր ավարով. ձեռ-
ներին բռնել եր նա յերկու գերան, ամեն միւր քառ-
սուն գաղ, ու դրանց արանքն արել ամեն տեսակ շունչ
ու գազան — վագր ու առյուծ, ինձ ու արջ, գել ու
աղվես, յեղնիկ, յեղջերու, ել ի՛նչ իմանաս ինչ կեն-
դանի — բոլորն այսպես կարմեջ արած բերում եր ամ-
բոց: Ու այդ բոլորը կանչում, ճշում ելին, վոռնում
եյին աղեկատու ու գարհուր:

Յեկավ դեք ինչպես վարար մի գետ, յեկավ ինչպես ալավ բռնած կարմիր կրակ և դեռ հեռվից, տղին տեսավ թե չե, վորոտաց։

— Ո՞վ ես, ասավ, ո՞վ հողածին, վոր համարձակվել ես մանել իմ հողը, մի՞թե իմ անունը չես լսել դու... Հապա չտեսար դժուար ու քաղաք ամայի. վո՞նց չես տեսել վոսկորները ձորը լցրած... Բայց լավ ե, ասավ, քու վոտով ես յեկել, յերկար ժամանակ մարդու միտ չեմ կերել...

— Դեռ մի դրանց ազատի, հետո խոսի, ասավ Արին ու իջավ ձիուց։

Դեվը ծիծաղեց։

— Ո՞վ չնչին մարդ, ասավ, ո՞վ ես դու, վոր համարձակվում ես այդպես լեզու բանեցնել իմ դեմ. քանի հազար մարդ եմ կերել ու քեզնից ել կտրի՞նք...

— Ով ել լինեմ, քո հոգեսուն եմ յես, ասավ Արին ու կանգնեց համարձակ։

Մռնաց դեվը, հուր ու կրակ թողեց բերանից, թողեց բերած գազաններին ու գնաց տղի վրա։ Տարավ բերավ իր գերանը քառսուն գազ։ Գետինը թնդաց. նրա հարվածից, հողն ու փոշին բարձրացան ամպի նման։

— Ախո՛ս, ասավ դեվը, բան չմնաց այդ մարդուց, վոր մի համն առնեյի։

— Մեկ ել արի, ասավ Արին փոշու ամպի միջից։

Դեվը կատաղեց, դեվը փրփրեց, ու գնաց յեկավ այս անգամ հեռու տեղից։ Յեկավ ու գերանը զարկեց ուժով։ Հողն ու փոշին դարձյալ ամպի նման բարձրացան յերկինք։

— Ախո՛ս, ասավ դեվը, գնաց կորավ հողածինը հողի մեջ, մի մոտ միտ ել չմնաց, վոր դնեյի ստամիտակ։

— Հա՛-հա՛-հա՛, ծիծաղեց Արին նորից փոշու ամպի միջից։

Դեվերը ծիծաղ չեն սիրում։

Այդ ծիծաղից դեմն ավելի կատաղեց, դեմն ավելի փրփրեց։ Ու այս անգամ յերկու գերանն ել վրա բերավ։ Սար ու ձոր դղրդացին, ու ել ավելի հող ու փոշի բարձրացավ յերկինք։

— Ախո՛ս, ախո՛ս, ասավ դեվը, այնպես զարկեցի, վոր հոտ քաշելու բան չմնաց։ Ու մոտեցավ, վոր հոտ քաշի, տեսավ Արին կանգնած առաջին։

— Դե հիմա հերթն իմն ե, ասավ Արին ու նեան արձակեց։

Դեվը վոռնաց ու այս անգամ կրակի տեղ ծուխ արձակեց բերանից և թավալ-թավալ ընկավ գետին շունչը փչեց։

Այստեղ Արին կտրեց դեվի ականջները ու տարավ կարմիր ամրոցում փակված աղջկան։

Փերին ուրախացավ ու փաթաթվեց տղի վզով։

— Դե հիմի, ասավ, դու իմն ես, յես քոնը, արի պատկվենք։

— Չե, ասավ Արին, — յես նստառյ ունեմ, պետք ե գնամ։ Պետք ե գնամ բերեմ Բլբուլը Հազարան, վոր մեր չոր այգին կանաչի։

— Վա՛յ, ասավ փերին, — մի՛ գնա, այ տղա. այդ համփան շատ դժար ճամփա յե։ Արի, ավելի լավ ե, պատկվենք ու հանգիստ ապրենք մեզ համար։

— Չե, ասավ Արին, դու իմ մեծ յեղբոր նշանածը կլինես։ Յես ուխտ ունեմ, պետք ե կատարեմ։

Ու նշան տվեց, նշան առավ և ճամփա ընկավ գնաց նորից։

Դնաց դեպի հեռո՛ւ, հեռո՛ւ — Չոր-Չորստան, Անդ-Անապատ, ուր քարվան չի քոչում, ուր հավք չի թաչում...

Գնաց, գնաց, չառն ու քիչն ինքը գիտի ու իր ձին,
գնաց ընկավ մի աշխարհ, ուր սեւ էր ամեն ինչ. սեւ
էր հողը, սեւ-սեւ էյին ծառ ու քար, սեւ էր յերկին-
քը ու արեւ չկար:

Գնաց տեսավ մի սեւ ամրոց՝ դուռ-պատուհան
դռնո՞ւ-փակած: Հողնած, դադրած իջավ ձիուց ու ամ-
րոցի դուռը թակեց: Մին ել ահա՛ մի աղջիկ — ի՞նչ
աղջիկ — վոչ ուտես, վոչ խմես, կանգնես ու նրա յե-
րեսին մտիկ սնես... այդ սեւ ամրոցում մի լուս-ա-
րեգնակ... Յեկավ նազուկ քայլերով, դուռը բացեց
ու մնաց կանգնած:

— Բարի տեսանք, փերի քույրիկ, ասավ Արին ու
գլուխ տվեց:

— Վա՛յ, ասավ աղջիկը տխուր, — ո՞վ ես դու,
այ տղա. վոր քամին ե քեզ բերել, ո՞վ ե զրկել քեզ
այստեղ... Շուտ, շուտ հեռացիր, թե չե հիմա Սեւ
Դեվը կգա, պատառ-պատառ կանի քեզ...

— Փերի քույրիկ, ասավ Արին, դեռ մի պատիվդ
չառառծ, հացիդ կտորը չկերած, դառը չիրուխդ չքա-
շած — ինձ վախեցնո՞ւմ ես Սեւ Դեվով:

— Լսիր ինձ, այ տղա, չեմ խնայում քեզ հաց ու
պատիվ, բայց քանի գլուխդ ուտերիդ ե, հեռացիր
այստեղից... Գիտեմ, տեսնում եմ հաղթել, անցել ես
կարմիր Դեվի յերկրից, բայց սա կարմիր Դեվի նման
չի: Սա մարդ ե կերել հազար-հազար, աշխարհներ ե
ավերել ու մոխիր թողել... Սա յոթը գլուխ ունի, յո-
թը բերան:

— Վնաս չունի, ասավ Արին, մի որ ծնվել, մի որ
պիտի մեռնենք. բայց մի ասա ո՞վ ես դու ե ինչ ես
անում այս սեւ աշխարհի, սեւ ամրոցում:

— Ախ, այ տղա, յես դերին եմ Սեւ Դեվի, ասավ
փերին լալով. — նա ավերեց մեր աշխարհն ու ինձ բե-
րեց իրեն գերի:

— Լաց մի լինի, փերի քույրիկ, — ասավ Արին
աղջկան, — յես չեմ թողնի քեզ ետեղ, միայն մի քիչ
հաց տուր ուտեմ:

Աղջիկ-փերին չառ դարձացավ տղի վրա, ամսո-
սաց, բայց քանի վոր սոված էր — խղճաց ու կանչեց
վերել:

Աղջիկը հաց բերավ, հաց կերան, խոսեցին, մին ել
ահա՛ տունը դողաց հիմքից:

— Այս ի՞նչ բան ե, հարցրեց Արին, տունն ինչո՞ւ
այսպես դողաց հանկարծ:

— Վա՛յ, ասավ փերին, դեվը գալիս ե, այ տղա.
արի պահեմ քեզ:

— Ի՞նչ պահես, — ասավ, — գալիս ե, թող գա:
Յես հենց նրա համար եմ յեկել:

Մի քիչ կացան՝ դեվը յեկավ. յեկավ ինչպես մի
սեւ սար: Յոթը գլուխ ուներ, յոթը բերան: Յեկավ,
բերեց անթիվ անասուն ու գաղան, բերեց լցրեց դո-
մերն ու յեկավ վերել: Ու հենց վոր տեսավ տղին,
մոնչաց յոթը բերնով:

— Ո՞վ ես, ասավ, ո՞վ հողածին: Հավքն իր թե-
վով, ոճն իր պորտով չի յեկել այստեղ, դու ի՞նչպես
համարձակվեցիր... Միթե իմ անունը չե՞ս լսել դու...

— Լսել եմ, ասավ Արին, ու յեկել եմ քու դեմ
կռիվ:

Դեվը ծիծաղեց. — հա՛-հա՛-հա՛:

— Կռիվ, ասավ. — հիմի կուղե՞ս, թե՞ առավոտ:

— Դու գիտես, ասավ Արին:

Դեվը թե՛ մեր մեջ աղաթ կա, վոր յեկվորին պա-
հենք, պատվենք, առավոտը կուվենք:

— Լավ, ասավ Արին, առավոտը կուվենք:

Ասին, խոսին, հաց կերան միասին ու պառկեցին
ջուկ սենյակներում քնելու:

Գիշերվա կիսին դեվը դարթնեց:

— Սա վոր, ասավ, իմ կարմիր յեղբորը հաղթել
ե, ինձ ել կարող ե վնասել. ել ինչո՞ւ յեմ առավոտը

թողնում. գնամ հենց հիմի ուտեմ վերջացնեմ, յոթը տարի յե մարդու միս չեմ կերել:

Ու վեր կացավ լընդլընդալով գնաց դեպի աղի տենյակը:

Տունը նորից ժած յեկավ:

Տղան դարձնեց:

— Դեմը գալիս ե, ասավ:

Ասավ ու վեր թռավ տեղից: Թուրը հանեց ու կանգնեց պատի տակ:

Դեմը յեկավ ագահ բերնից թուք ու լորձունք թափելով: Յեկավ ու մոնչալով ընկավ քնած հյուրի տեղի վրա, վոր միանգամից կուլ տա նրան: Բայց վրա ընկնելու հետ Արին թուրը տարավ բերեց ու դեմի յոթը գլուխը մի անգամից ցած գլորեց:

Ու ցած գլորեց թե չե՝ լուսը — լուսը բացվի ձեր վրա, — արեվի լուսը բացվեց սեմ աշխարհի վրա: Լուսից զարթնեց աղջիկ-փերին, յեկավ տեղից՝ տեսավ դեմն եւ չկա, ընկավ աղի վզով:

— Անհաղթ մնաս, ասավ, կտրիճ տղա: Դե, յես քոնն եմ հիմա, դու իմը, արի պսակվենք:

— Չե, ասավ Արին, դու իմ միջնեկ յեզրոր նշանածը կլինես:

Ու նշան տվեց, նշան առավ: Հետո իջավ ներքև, ինչքան գազան, անասուն ու թռչուն եր բերել դեմը, բոլորին արձակեց — բաց թողեց գոմերից:

— Գնացեք, ասավ, նորից ձեր սարը, ձեր անտառը ու ձեր բները:

Բոլորն ուրախությունից ծուլ յեղան, ճիչ ու կանչ արձակեցին, պտտվեցին աղի գլխով և, ապա ամեն մեկը գնաց ի՛ր սարը, ի՛ր անտառը ու ի՛ր բունը:

Յերեք որ Արին հյուր մնաց այստեղ, ու յերեք րից հետո զրահ հագավ, գեներեր առավ, ձին հեծավ ու ասավ աղջկան.

— Դե, մնաս բարով, փերի քույրիկ, յես գնացի:

— Ուր, հարցրեց աղջիկը վախեցած:

— Գնում եմ, քույրիկ, Հաղարան Բլբուլը բերելու:

— Վա՛յ, ասավ աղջիկը, մի՛ գնա. նրա ճամփան չա՛տ ե դժար, անդառնալի: Հաղարներ են գնացել, մինչև այսօր յետ չեն դարձել: Դու ի՛նչ սրտով կամ ի՛նչ գեներով ես գնում: Արի, խեղճ գլուխդ մի տար մահու:

— Պետք ե գնամ, քույրիկ, ասավ, վճույած բան ե: Պետք ե գնամ Հաղարան Բլբուլը բերեմ, վոր մեր այգին կանաչի:

Ասավ ու ճամփա ընկավ:

Ու գնաց նորից, գնաց Չոր-Չորստան, Անդ-Անապատ, ուր քարվան չի քոչում, ուր հավք չի թռչում...

Գնաց, գնաց, շատն ու քիչը ճամփան գիտի, գնաց ընկավ մի աշխարհ: Ի՛նչ աշխարհ. ամբողջն ավեր, ավերակ, ամբողջը մարդու վոսկորներով ծածկված: Ամեն մի քայլն անելիս, ամեն վոսկոր զարհուրելի ձայն եր տալիս.

— Ո՞ւր ես գնում, խենթ տղա:

— Ո՞ւր ես գնում, հիմար տղա:

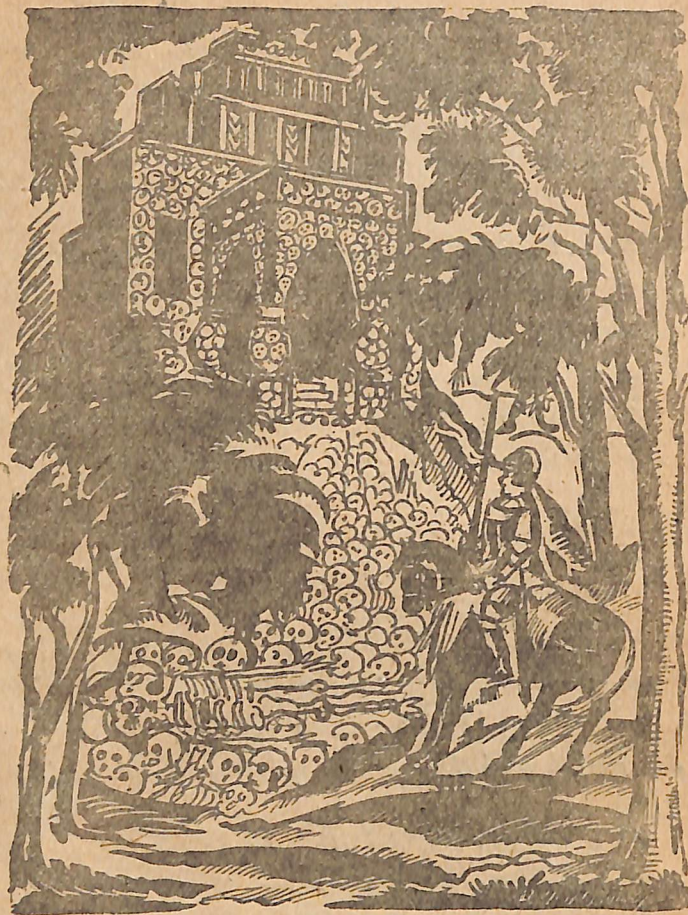
— Մահն ե կանգնած քո առաջ:

— Դարձի՛ր, դարձի՛ր, փախի՛ր շուտով:

Ու այսպես ահարկու կանչում էին ամեն կողմից: Ձին վախեցած ծառս եր լինում, կոծում եր սանձը յերկաթե ու դողում բոլոր յերակներով, բայց Արին կանչ չեր առնում, յետ չեր նայում:

— Գնա՛, գնա՛, իմ կապույտ, ասում եր նա ձիուն ու ասպանդակում:

Ձին նորից առաջ եր վազում, և վոսկորները կան-
չում եյին ելի.

— Ո՞ւր ես գնում, անխելք տղա:

— Վա՛յ քեզ, իսկնթ տղա:

— Վերադարձիր, հիմար տղա:

— Քառսուն գլխանի Սիպտակ գեվի հոլն ե սա:

Ու այսպես կանչում եյին չարունակ, բայց տղան
չեր լսում նրանց, իր կապույտը քշում եր ու քշում:

Քչեց այսպես գնաց, զեմը յեկավ մի սպիտակ

ամրոց: Ի՛նչ ամրոց, ի՛նչ ապարանք — ամբողջը մար-
դու սիպտակ վոսկորներից ու գանգերից չինած:

Գնաց կանգնեց Արին ամրոցի դեմ:

Այստեղ ել մի աղջիկ յեկավ նրա առաջ — վոսկի
մազերն արձակ, զեմքը գարնան վարդ, ամեն աչքը ա-
րեվի հատ:

Յեկավ աղջիկն ու՝

«Վայ քեզ, խեղճ տղա, ասավ, մի՞թե դու այնքան
վոսկորը չտեսար: Գնա յեկած ճամփադ, փախիր չու-
տով, քանի Սիպտակ գեվը չի զարթնել քնից»:

— Ա՛խ, փերի քույրիկ, ասավ Արին, դեռ մի պա-
տիվդ չառած, հացիդ կտորը չկերած, դառը չիբուխդ
չքաշած, ինձ վախեցնո՞ւմ ես Սիպտակ Դեռով:

— Ի՛նչպես չվախենաս, — ասավ, — անա՛հ տղա,
տե՛ս ամբողջ յերկիրը ծածկվել ե նրա կերած մարդ-
կանց վոսկորներով: Տե՛ս, պալատ ե չինել մարդկանց
գանգերից:

— Բայց ինչո՞ւ յե քեզ թողել կենդանի, ասավ Ա-
րին աղջկան:

— Ո՛ր, այ տղա, յես նրա գերին եմ, ասավ աղջի-
կը տրտում. — նա ջնջեց, սրբեց մեր յերկիրը, կերավ
ծնողներին ու քույրերին և ինձ բերեց իրեն գերի...
Բայց դու գնա, խեղճ տղա, թե չե, հիմի վորտեղ վոր
ե կզարթնի նա... քառսուն գլուխ ունի, քառսուն
բերան:

— Ուր գնամ, ասավ Արին, յես հենց նրա համար
եմ յեկել: Գնա զարթեցրու թող դա կովենք:

Այստեղ վոսկորները լեզու առան նորից.

— Վա՛յ քեզ, տղա, վա՛յ քու որին, արեվին...

Փախիր քանի չուտ ե, փախիր, քանի չի զարթնել...

Շատ կանչեցին այսպես, բայց Արին ելի չչարթվեց
տեղից, դեռ մի քիչ ել առաջ գնաց ու ներս մտավ:
Գնաց տեսավ քառսուն ունկանի մի կաթսա, քառսուն
լիզր բրինձ մեջը. փլավ են յեփել, քառսուն հավ ել
վրան գրել: Յերեք որ Արին հաց չեր կերել. փլավ

տեսաւ բերանի ջուրը գնաց: Առաւ կերավ ինչքան կարաց, բերանը սրբեց ու մի կողմ նստեց:

Դեմը զարթնեց, յեկավ ներքև:

— Մարդու հոտ եմ առնում, ասավ կնկան, ո՞վ կա այստեղ:

Մինչ վախեցած կինը կպատասխաներ, Արին կողքի սենյակից դուրս յեկավ:

— Յես եմ, — ասավ:

— Ո՞վ ես դու, — զարմացավ դեմը, — հավքն իր թեմով, ո՞նչ իր պորտով չի գալիս այստեղ, դու ի՞նչ պես համարձակեցիր...

— Յեկել եմ, ասավ Արին, քու դեմ կռիվ:

Դեմը հասկացավ, վոր դա իր յերկիրը գալուց առաջ սպանել եր իր Կարմիր ու Սեմ յեղբայրներին և հիմա յեկել է իր մոտ:

— Լավ, ասավ, կռիվ կուղես՝ կռիվ անենք: Արի գեռ մի հաց ուտենք, հետո կռվենք:

Նստեցին հացի: Արին կուշտ եր, բան չկերավ, իսկ դեմը քառսուն լիզը բրնձով փլավը նոսալը դրեց, ամեն լիզըր մի բերանը կոխեց մի հավի հետ ու վեր կացավ: Վեր կացավ ու ձեռն առավ իր գուրզը, վոր քառսուն լիզը եր կշտում:

— Դե, գնա՛նք, ասավ:

Արին ել առավ իր թուրը, յեկավ նստեց իր Կապույտին, ու դուրս յեկան հրապարակ:

Նորից գետնի տակից ու յերեսից զարհուրելի ձայններ:

— Վա՛յ քեզ, խեղճ տղա:

— Վա՛յ քու որին, արեւլին:

Խոսողն ելի վոսկորներն ելին:

— Հերթը հիմի ի՞մն է, թե քունը, ասավ դեմը:

— Քոնն է, ասավ Արին, — յես քո հյուրն եմ:

Դեմը գնաց քառասուն-քառասուն քայլ հեռու:

— Դե, պատրաստ կաց, ասավ, գուրզը յեկավ:

Ու գուրզը գցեց մի ահագին ժայռի նման:

Արին վորքան ուժ ուներ մարակեց ձիուն: Չին թռավ վերեւ, գուրզը անցավ նրանց տակից:

Դեմը մին ել գնաց, մին ել յեկավ: Ես անգամ ել ձին թռավ վերեւ:

Դեմը կատաղեց ու գնաց ավելի հեռու, ու յերկրորդ անգամ գուրզը գցեց:

Այս անգամ ել Արին վորքան ուժ ուներ մարակեց ձիուն:

Կապույտը նորից տիրոջ հետ թռավ վերեւ, և գուրզը նորից անցավ նրանց տակից:

— Դե, հերթը ի՞մն է, ասավ Արին, կանգնիր հիմա:

Դեմը կատաղությունից չեր կարողանում ուղիղ կանգնել: Յերկար մոնչաց, տնքաց, քառսուն բերնից ծուխ ու մուխ արձակեց և, ապա կանգնեց Մասիս սարի պես սիպտակ, Մասիս սարի պես մեծ, ահագին:

Գնաց Արին մի քիչ հեռու ու ձին քչեց թուրը հանած: Յեկավ թափով զարկեց ու դեմի յերեսուն իննը գլուխը միանգամից ցած բերեց: Չանցավ մի րոպե, այդ գլուխները դուրս յեկան նորից: Չարմացավ տղան ու թուրը քաշեց կրկին: Ու նորից յերեսուն իննը գլուխը կտրեց միանգամից: Բայց դեմը կենդանի յեր գեռ և գլուխները զարձյալ դուրս յեկան:

— Այս ի՞նչ բան է, — զարմացավ Արին, — մի՞թե անմեռ է սա:

Այստեղ աղջիկը կանչեց ամբոցից:

— Մի վախիր, Արի, մեջտեղի գլխին զարկիր, ու վորքան ել դեմը խնդրի՝ չկրկնես յերկրորդ անգամ:

Ասավ թե չե, թուրը քաշեց յերկրորդ անգամ ու մի զարկով մեջտեղի գլուխը թոցրեց:

— Չարկիր մեկ ել, մեկ ել, կանչեց դեմը գալարվելով:

— Յես իմ մորից մեկ եմ ծնվել, ասաց Արին ու, թուրը սրբելով, գնաց պալատ:

Աղջիկն աշտոնդ փաթաթվեց աղի վզով, համբու-
րեց նրան ու շնորհակալ յեղավ:

— Դե հիմի, ասավ, յես քունն եմ, դու իմը:

Յերեք որ Արին մնաց այգտեղ, հանգստացավ,
քեֆ արավ:

Մի որ ել քեֆի ժամանակ «ախ» քաշեց ու վեր կա-
ցավ:

— Յես գնում եմ, — ասավ:

— Ո՛ւր, հարցրեց կինը զարմացած:

— Բա, ասավ, մեր այգին այնտեղ մնացել է չոր,
յես յեկել աշտոնդ քեֆ եմ անում: Պետք է գնամ:

— Ո՛ւր, հարցրեց կինը:

— Հազարան Բլբուլը բերելու:

— Վայ, ասավ, հոգն իմ գլխին: Այնտեղ գնացողը
յես չի գալիս:

— Ձե, ասավ, ինչ ել լինի — պետք է գնամ: Յես
ուխտ ունիմ, պետք է կատարեմ: Պետք է Հազարան
Բլբուլը բերեմ, վոր մեր այգին կանաչի...

Կինը տեսավ, վոր մարդու վորոշումը հաստատ է,
նրան պահել չի կարող, նստեց խորհուրդ տվեց, թե
վոնց պետք է բերել Հազարան Բլբուլը:

Ու Արին ճամփա ընկավ դեպի Սիպտակ թաղավո-
րի յերկիրը:

Գնաց, գնաց, շատն ու քիչը ինքը գիտի ու իր
ձին, գնաց հասավ Սիպտակ յերկրի սահմանը: Հասավ
թե չե, յերկու սիպտակ շուն, շուն մի առիլ, յերկու
կատաղած գաղան, յեկան մեր ձիավորին վրա պրծան:
Քցեց Արին ամենքին մի գաթա. դրանք գաթով յեղան,
ինքը գնաց իր ճամփան: Գնաց հասավ Սիպտակ թա-
ղավորի ամբողջը: Ինչ ամբողջ, ինչ ամբարաթ — գնա,

գնա, թե պիտի վերջանա. հազար մուտք ուներ, հա-
զար անցք: Գնաց մտավ Արին ներս ու, ինչպես կինն
եր ասել, բոլոր փակ դռները բաց արավ, բաց դռները
փակեց: Հետո տեսավ մի սենյակում գայլ՝ խոտն ա-
ռաջին և մի դռ՝ միսն առաջին: Յերկուսն ել սովից
մաշվել վոսկոր եյին կտրել: Միսը վերցրեց Արին գայ-
լի առաջը դրեց, խոտը՝ դռի:

Մի քիչ գնաց — անքոց, հառաչանք ու լաց լսեց:
Մոտեցավ, — հազար ձայներով, հազար ձևվերով մար-
դիկ եյին լալիս փակ դռների յետև. այնպես տխուր ու
զարհուր, վոր Արին ել չհամբերեց, վոտով զարկեց,
փակ դուռը պոկեց: Դուռս թափվեցին կմախք դարձած
անթիվ, անթիվ գերիներ: Դուռս թափվեցին ուրախու-
թյան ճիչերով, որհանքներով: Դուռս թափվեցին ու
ցրվեցին:

Գնաց քիչ ել մեր Արին հանդիպեց Սպիտակ
թաղավորին: Փղոսկրից ու վոսկուց չինած մեծ սարա-
յում պառկել եր նա յերկար ու մեկ և խամփում եր
զարհուրելի. շունչը դուրս եր գալիս ծխի պես ու նրա
չնչից զողզողում եր ամեն ինչ:

Գնաց Արին ու կանգնեց նրա գլխավերև: Նայեց,
նայեց, ուղեց զարկել... Բայց ամարդը միայն քնած
մարդուն կգարկի:

— Թող քնի իր համար, ասավ ու ինքը կուացավ
բանալին հանեց նրա միջքի միջից:

Հանեց ու գնաց: Գնաց վերջին սենյակի դուռը բաց
արավ: Դուռը բաց արավ ու ի՛նչ տեսավ — մի թրո-
չուն՝ փետուրները հազար գույնի, թեվերը գառա-
րեչում. ցուլք են տալիս աղամանդի ու զմբուխի փայ-
լով. և այդ ցուլքերից ու գույներից ծիածաններ են
վառվում սենյակում: Դա ինքը Հազարան Բլբուլն եր,
վոր կար: Ուրախությունից Արին տարվեց նրա տես-
քով, փայլով, բայց ուշքի յեկավ չուտով և խնդոյն
բլբուլն առավ իր վանդակով ու դուրս:

Ու վտար սենյակից դուրս դրեց թե չէ՝ ողբ լցվեց ձայներով։

— Տարա՛ն, տարա՛ն բլրուլը։

— Տարան մեր Հաղարան բլրուլը։

— Բռնեցե՛ք, բռնեցե՛ք։

— Բաց դռներ, բռնեցե՛ք։

— Ինչո՞ւ յենք բռնում, ինչո՞ւ յենք բռնում, — պատասխանեցին բաց դռները. — մեռանք փակած մաս-լով, հազիվ մեզ բաց արավ։ Թո՛ղ դնա, արեւը պայ-ծառ։

— Փակ դռներ, բռնեցե՛ք։

— Չե՛նք բռնի, չե՛նք բռնի, — պատասխանեցին փակ դռները. — մեռանք կրնկի վրա կանգնած, հազիվ դրեց մեզ մեր տեղը։ Թո՛ղ դնա, կյանքն ուրախ։

— Դերիններ, բռնեցե՛ք, բռնեցե՛ք։

— Չե՛նք բռնի, չե՛նք բռնի, մեր ազատողին չենք բռնի, — ասին գերիները միասին. — թո՛ղ դնա, ճամ-փան ծաղիկ ու մանուշակ։

— Դեւ, բռնի՛ր, բռնի՛ր։

— Ինչո՞ւ եմ բռնում, ասավ գեւը, — մեռա սոված մնալով, հազիվ յեկավ միսը դրեց առաջս։ Թո՛ղ դնա, թեթեւ լինի իր ճամփան։

— Ղոչ, բռնի՛ր, բռնի՛ր։

— Ինչո՞ւ յեմ բռնում, ասավ զոչը, — մեռա սոված մնալով, հազիվ յեկավ խոտը դրեց առաջս։ Թո՛ղ դնա, յերկար արեւ։

— Բռնեցե՛ք, բռնեցե՛ք, կանչում եյին ձայները նորից։

Բայց վոչով չելավ բռնելու։

Դուրս յեկավ Արին ամբոցից, հեծավ իր ձին ու դնաց։

Նրա յետեւից հաղար ձայներ ճշում եյին ու կան-չում ելի, բայց Արին, կնոջ խրատը հիշելով, բուրդ խրեց ականջները ու դնաց և մինչև սահմանը յետ չնա-յեց յերբեք։

Բլրուլն առած դնաց Արին, դնաց հասավ կնոջ մոտ։ Ուրախանաք, ինչպես նրա կինն ուրախացավ։ Փաթաթվեց մարդուն, համբուրեց, տխուր սիրտը բաց յեղավ, վոր մարդը վերադարձել էր փորձանքներից ա-զատ։ Նա ե՛լ ավելի ուրախացավ, յերբ տեսավ մարդը հասել և իր նպատակին՝ բերել և Բլրուլը Հաղարան։

— Դե, Բլրուլ ջան, ասավ Արին, — մի խոսիր այս չոր սարերը կանաչեն։

Բլրուլը բերանը բաց արավ թե չէ Սիպտակ դեմի չոր, ավերակ աշխարհը կանաչեց ու կանաչների միջից նրա կերած մարդկանց վոսկոցները ձայն տվին։

— Որհնյալ լինես, կտրիճ տղա. մենք հանգիստ ենք հիմա։

— Դե, ասավ Արին կնկան, — պատրաստվիր զը-նանք։ Մեր չոր այգին սպասում և այս Բլրուլին Հա-ղարան։

Յեւ մարդ ու կին վեր կացան, դեմի թանկագին բաները հավաքեցին, ուղտերին բարձեցին, իրենք ել ձիեր նստեցին ու — զրը՛նդ հա զրը՛նդ, զրը՛նդ հա զրը՛նդ — ճամփա ընկան դեպի Սեւ Դեմի հոգը։

Այստեղ ել բլրուլը խոսեց, Սեւ Դեմի ավերակ աշ-խարհը կանաչեց, իսկ իրենք միջնեկ յեղորո հարսին վերցրին, դեմի թանկագին բաները նոր ուղտերի բար-ձեցին ու նորից — զրը՛նդ հա զրը՛նդ, զրը՛նդ հա զրը՛նդ — դնացին հասան կարմիր Դեմի հոգը։

Այստեղ ել վերցրին մեծ յեղորո հարսին, վերցրին դեմի թանկագին բաները և նորից ճամփա ընկան։

Գնացին, գնացին հասան այն տեղը, ուր յեղորայր-ները բաժանվել եյին իրարից։

Յերեք ճամփի մեջտեղը նստած եր ելի առաջվա ծերունին։

— Բարի աջողում, պապի, ասավ Արին։

— Բարով, հաղար բարի, կտրիճ տղա, — ճանաչեց ծերունին նրան։

— Պապի, յեղբայրներս չե՞ն անցել այս կողմից, — հարցրեց Արին:

— Չե, ասա՛վ ծերունին, — այստեղից դեռ մարդ չի անցել:

— Դե վոր այդպես է, ասա՛վ Արին, այս հարսներին մտիկ արա, յես գնամ յեղբայրներիս յետևից:

— Շատ լավ, ասա՛վ ծերունին, իմ գործն է մտիկ անել...

Յե՛վ Արին մնաս բարով արավ բոլորին ու համարնկավ:

Գնաց, շատ քաղաքներ ման յեկավ՝ յեղբայրներին չգտավ: Վերջը հասավ Խորասան: Գնաց մեկի տուն հյուր ընկավ:

— Ձեր քաղաքում զարիր մարդուն վո՞նց են գտնում, — հարցրեց:

— Դա հեշտ բան է, ասա՛վ տանտերը, — մենք դռերենների ժամ ունենք: Յեթե զարիր ունես, առավոտը կերթաս մի յերկու յեզ կմորթես—կեփես, հետո ժամի զանգերը կքաշես: Քաղաքում ինչքան զարիր—պան—դուխտ կա կիմանան վոր իրանց ժամում պատարադ է, մատաղ կա, կթափվեն կզան: Թե քու զարիրներին գտնես, — ասա՛վ տանտերը, — այնտեղ կգտնես:

Մյուս օրը Արին գիշերով գնաց յոթը յեզն առավ, մորթել տվեց, յեփել տվեց ու առավոտը վաղ ժամի զանգերը քաշեց:

Չանգերի ճայնը լսելուն պես ինչքա՛ն զարիր կար Խորասան՝ հավաքվեցին յեկան ժամ: Արին իրա ձեռքով մատաղ բաժանեց: Յեկան անցան հարյուր հազար դարիր — յեղբայրները չկային: Վերջը՝ մատաղը հառնելու վրա եր — միջնեկ յեղբայրը յերեկաց: Տեսավ, կանչեց իրա մոտ, մատաղ տվեց, գինի տվեց ու հարցրեց.

— Ճանաչո՞ւմ ես ով եմ յես:

— Չե, ասա՛վ, ի՞նչ իմանամ դու ով ես:

— Իսկ դու վո՞րտեղ ես ծառայում, հարցրեց Արին յեղբորը:

— Յես, ասա՛վ, բաղնիսում. մոխիր թափող եմ այնտեղ:

Արին վերցրեց սրան ու յեկավ բաղնիսի տիրոջ մոտ:

— Սրա վարձը տուր, ասա՛վ, յես սրան տանում եմ:

— Սա քո ի՞նչն է, վոր սրան տանում ես, — հարցրեց բաղնիսի տերը:

— Իմ յեղբայրն է, ասավ Արին:

— Դու ո՞վ ես, վոր իմ յեղբայրն էս, հարցրեց միջնեկը՝ Չարին:

— Յես Արին եմ, ասավ:

Չարին համալատաց:

— Թե իմ յեղբայրն էս, ասավ, — դե ասա տեսնեմ մենք ինչո՞ւ համար ենք դուրս յեկել մեր յերկրից:

— Հաղարան Բլբուլի համար, ասավ Արին. — Արդեն բերել եմ:

— Ուր է հաղա, հարցրեց Չարին:

Արին թե՛ մեր բաժանման տեղումն է, ծերունու մոտ:

Այստեղ յեղբայրները ճանաչեցին իրար: Բարև տվին, բարև առան, ինչպես կարգն է:

Արին Չարու հին շորերը հանել տվեց, դեն ածավ, նոր շորեր հագցրեց ու ճամփա ընկան:

Գնացին այսպես մեծ յեղբորն ել գտան ու յերեքով, ձիեր հեծած, յեկան հասան յերեք ճամփի գլուխը: Յեկան տեսան հարսներն այստեղ:

Արին յեղբայրներին ցույց տվեց Հաղարան Բլբուլը և հետո ամեն մեկին իր նշանածը տվեց:

Բայց մեծ յեղբայրը՝ Խարին, դժգոհ մնաց:

«Տես, — ասավ ինքն իրեն, — ամենից գեղեցիկն ինքն է վերցնում, մեզ ինչ է տալիս»:

Մի քիչ հանգստացան այստեղ, հաց կերան, հետո վեր կացան, ծերունուն շնորհակալութուն արին, նոր քարվան կապեցին ու — զրը՛նդ հա զրը՛նդ, զրը՛նդ հա զրը՛նդ — ճամփա ընկան գետի իրենց յերկիրը:

Այս աշխարհում ի՞նչն է հաստատ, ի՞նչն է ուժեղ... Սեր, ընկեր, յեղբայր — վո՞րն է հաստատ: Իմաստուն ել լինես, չես կարող պատասխանել: Հաստատն այն է, վոր այս աշխարհում վոչինչ չկա հաստատ: Չա՞րն է ուժեղ, թե՞ բարին — իմաստուն ել լինես, չես կարող պատասխանել:

Այսպես շարքով քարվան կապած գնացին յեղբայրները: Գնացին հասան մի ծովի: Պարզ ջրերը փրփուր կապած զարկվում են ափերին: Չարկվում են ու խշխշում: Խշխշում են ու հանդարտ-հանդարտ յետ գնում:

Զուլալ ջրեր, հոգնած մարդիկ ու չոփ որ:

— Յեկեք լողանանք, ասավ մեծ յեղբայրը:

— Լողանանք, ասին Չարին ու Արին:

— Թող հարսները առաջ գնան, ասավ մեծ յեղբայրը, — մենք լողանանք, հետո կհանենք նրանց:

Հարսները Բլբուլին առած, քարվանի հետ առաջ գնացին. յեղբայրները հանվեցին ու մտան ջուրը:

Ծովի ջուրը փրփուր կապած հանդարտ-հանդարտ զարկվում էր ափերին և յեղբայրները չրփ-չրփ լողանում էին միասին: Մին ել մեծ յեղբայրը միջնեկին.

— Լսի՛ր, ասավ, — արի սրան խեղդենք, բլբուլը մենք տանենք:

— Չե, ասավ Չարին, — ինչ ել լինի մեր յեղբայրն է, մեղք է: Լավ է ձեռն ու վոտը կապենք, աչքերը հանենք, թող մնա:

— Այդ լավ ասի՛ր, ասավ մեծ յեղբայրը Խարին:

Ու ջրից դուրս յեկան թե չե, յերկուսով բռնեցին յեղբորը, ձեռներն ու վոտները կապեցին, դրին գետին, աչքերը հանեցին, թողին այդտեղ ծովի ափին, շորերը ծովն ածին ու իրանք գնացին: Գնացին հասան քարվանին:

Հարսները տեսան յերկուսով են, հարցրին.

— Բա Արին ո՞ւր մնաց:

— Արի՛ն... ասավ մեծ յեղբայրը տխուր. — Յե-
րանի՛ չլողանայինք. աստանի վոտը կոտրեր ջուրը
չմտնեյինք... Արին խեղդվեց ծովում:

— Ինչ ել արինք հանել չկարացինք, ասավ միջնակը
տրտում:

Հարսներն այստեղ «վա՛յ» ավին գլուխներին ու
լաց յեղան: Ու ամենից ավելի իրա Արիի կինը:

Վերջը յերբ յեղբայրները մխիթարեցին նրանց,
հանգստացան, կանգնած քարվանք նորից — զրը՛նդ հա
զրը՛նդ — շարունակեց ճամփան:

9

Նրանք դեռ ճանապարհի կիսին եյին՝ լուրը հասավ
Թագավորին, թե վորդիներդ գալիս են ու բերում են
Բլբուլը Հազարան:

Թագավորը, ինչպես կարգն է, իր մեծամեծներով,
գինավառ զորքով ու մեծ ժողովրդով գնաց առաջ:

Յերկու կողմից զընդոցով, շխիշխկոցով յեկան
հանդիպեցին իրար: Պատիվ տվին, պատիվ առան ու
հանդեսով, յերգով, կանչով մտան քաղաք:

Քաղաքումն ել մարդ չմնաց, հարյուր տարվա ծե-
րերն ել վոտքի յեկան Հազարան Բլբուլը տեսնելու:
Կտուր, փողոց լցվեց մարդով, և բոլորը ծափ զարկե-
ցին ու կանչեցին.

— Կեցցե՛ քաջն Սարին:

— Կեցցե՛ քաջն Չարին:

— Կեցցե՛ Բլբուլը Հազարան:

Այսպես յերգով, կանչով զորք ու ժողովուրդ, ինչ-
պես վարար մի գետ, գնացին տաճար: Բլբուլն իր
փանդակով դրին սեղանին:

Այստեղ միայն Թագավորը հարցրեց վորդիներին,
թե հապա ո՞ւր է Արին:

— Նա ծովում խեղդվեց, հայրիկ, ասին յեղբայր-
ները տխուր:

— Իսկ այս յերեք աղջիկն ո՞վ են, հարցրեց Թա-
գավորը նորից:

— Այս մեկը, պատասխանեց մեծ յեղբայրը՝ Խա-
րին, — իմ նշանածն է, այն մյուսը՝ միջնակ յեղբորս,
իսկ սա յեկ, ցույց տվեց Արիի կնկան, աղախին է քեզ
համար...

— Սո՛ւտ է, ասավ փոքր հարսը Թագավորին:

Թագավորն այստեղ մատը կծեց:

— Իսկ Հազարան Բլբուլը ձեզանից վո՞րը գտավ:

— Յե՛ս, ասավ մեծը:

— Յե՛ս, վրա բերեց միջնակը:

Թագավորը նորից մատը կծեց:

— Ինչպես տեսնում եմ, ասավ, ձեր մեջ վեճ կա:
Դե միևնույնն է, ասավ, ով բերել է, թող նա յեկ խո-
սեցնի Բլբուլը:

— Յե՛ս, առաջ յեկավ մեծը՝ Սարին:

— Դե խոսեցրու, — ասավ Թագավորը, — խոսեց-
րու, թող յոթը տարվան մեր չոր այգին կանաչի:

Սարին բարձրացավ սեղան:

Չորք ու ժողովուրդ այստեղ նորից իրար անցան,
ծափ զարկեցին ու կանչեցին.

— Կեցցե՛ Սարին, կեցցե՛ Սարին...

— Կեցցե՛ Բլբուլը Հազարան...

Սարին մոտեցավ Բլբուլին, գլուխ տվեց, ինչպես
կարգն է, ու ասավ.

— Բլբուլ, խոսիր, թող մեր այգին կանաչի:

Բլբուլը գլուխը թափ տվեց տխուր ու ձայն չհա-
նեց:

Առաջ յեկավ միջնակ վորդին:

— Տեսա՛ր, հայրիկ, ասավ, տեսա՛ր, վոր յես եմ
բերել:

— Դե խոսեցրու, ասավ հայրը, խոսեցրու թող յոթը տարվան մեր չոր այգին կանաչի:

Յեվ Չարին բարձրացավ սեղան:

Չորք ու ժողովուրդը ելի իրար անցան, ծափ դարկեցին ու կանչեցին:

— Կեցցե՛ք Չարին, Կեցցե՛ք Չարին:

— Կեցցե Բլբուլը Հազարան:

Չարին մոտեցավ բլբուլին, գլուխ տվեց, ինչպես կանգնեց, ու ասավ:

— Բլբուլ, խոսիր, թող մեր այգին կանաչի:

Բլբուլն ելի տխուր թափ տվեց գլուխը ու ձայն չհանեց:

Ծափ ու ծիծաղ ընդհատվեց:

Բոլորն ընկան մտքերի մեջ:

Այգին չոր եր, չոր ել մնաց:

Իսկ բլբուլը հավիտ, մաշվում եր վանդակում, և նրա զմրուխտ ու լալ փետուրները թափվում էին որեցոր...

Սրանք թող մնան այստեղ, մենք լուր տանք փոքր յեղբորից:

10

Այն ծովը, ուր յեղբայրները լողացան, ուր պարզ ջրերը փրփուր կապած դարկվում էին ափերին, այն ծովի վրայով ճերմակ հավքերի մի յերամ եր անցնում: Մի պառավ մայր եր իր ձագերի հետ: Շարան կապած, ծովի յերեսն ընկած գնում էին նրանք հեռու: Գնում էին, թեվին անում ու կղզում:

Գնացին այսպես հեռու՛ւ, հեռու՛ւ, ու յերբ հասան ծայրը ծովի՝ ձագերը ճչացին հանկարծ:

— Վա՛յ, մայրիկ, ասին, այս ո՞վ է ընկած այստեղ:

Պառավ մայրը, վոր շատ յերկիրներ եր տեսել ու շատ մարդ եր ճանաչում,

— Թագավորի փոքր տղան է, ասավ:

— Բա ինչո՞ւ յե այստեղ ընկել մնացել:

Պառավ մայրը, վոր իմաստուն եր և պմեն ինչ գիտեր,

— Յեղբայրները, ասավ, — դրա ձեռն ու վոտը կապել են, աչքերը հանել ու թողել:

— Վայ խեղճ տղա՛, խեղճ տղա՛, — կղզացին ձագերը միասին: — Բա վո՞նց պիտի սա լավանա...

— Դա հեշտ բան է, ասավ մայրը, — յես իմ թեփից մի փետուր կքցեմ, աչքերն ել իր կողքին են, թող տեղը դնի ու փետուրը քսի աչքերին:

— Իսկ թոկերը վո՞նց անի, մայրիկ:

— Այն ել դուք զնացեք կացով պոկեցեք:

Ձագերը խղճացին տղին, ցած իջան և կտուցներով սկսեցին քանդել-պոկել նրա ձեռներն ու վոտները կաշկանդող թոկերը:

Յերբ ձեռներն ազատվեցին կապից-կապանքից, Արին ձեռը տարավ աչքերը գտավ, տեղը դրեց ու թռչունի փետուրը քսեց: Ինչպես քնից զարթնեմ՝ աչքերը բաց արավ ու լույս աշխարհը տեսավ: Վեր կացավ, ուղեց թռչուններին շնորհակալություն հայտնել, բայց նրանք ճերմակ յերամ կապած, ծովի փրփուր լանջով գնում էին նորից...

Ու այստեղից վեր կացավ Արին և մերկ ու մենակ գնաց իր հոր քաղաքը: Վորովհետև տկլոր եր, ամոթից չուզեց զնալ պալատ:

«Լավ է, ասավ, ծառա մտնեմ մի տեղ, վրաս գլխիս չոր անեմ, նոր գնամ»:

Ու գնաց մի հացթուխի մոտ:

— Բարե աջողում, վարպետ, ասավ, ծառա չե՞ք վերցնի:

— Ինչու չե, ասավ, ինձ հենց ջուր կրող ու փայտ ջարդող ե հարկավոր:

Ու խոսեցին, պայման կապեցին, և Արին յեղավ հացթուխի ծառա: Զուր եր բերում, փայտ եր օտարում, փուռ եր վառում և հացցուփոք ապրում:

Անցավ այսպես մի ամիս: Մի ուր ել հանկարծ քաղաքի մարդիկ իրար գլխով զիպան և քաղաքը լցվեց ճիչ ու լացով: Մարդիկ փախչում, պահվում էյին ամեն կողմ:

— Այս ի՞նչ բան է, վարպետ, ասավ Արին:

— Այ վա՛յ գլխիդ, — ասավ տերը, — ուղտի ական-ջումը քնած էս, ինչ է, վոր չես լսել: Սիպտակի թագավորը հրե, իր բոլոր զեմքերին հավաքել յեկել է մեր քաղաքը պատել:

— Ինչո՞ւ համար, ասավ, վարպետ:

— Ինչո՞ւ համար... քու զնչի համար, հիմար... Թագավորի տղեքը գնացել են նրա Հազարան Բլբուլը բերել, նա էլ յեկել հիմա բլբուլ բերողին և ուղում:

— Հա՛... զե վոր այդպես է, վարպետ, ասավ, — արի գնա թագավորի լավ ձիերից մինը խրնդրի, գնամ պատասխան տամ...

Վարպետը ծիծաղեց:

— Այ վա՛յ գլխիդ, — ասավ, — Սիպտակի թաղավորին պատասխան տվողիս տեսեք: Պատասխան՝ թագավորի տղեքը կարո՛ղ են նրան պատասխան տալ. դու ո՞վ ես վոր, տկլոր հիմար:

Ասավ վարպետն ու դուրս գնաց: Նրա հետեվից ել Արին:

Գնաց տեսավ թագավորի մեծ տղան, իր մեծ յեղբայրը՝ Խարին, ձի նստած գնում և զեմքին պատասխան տալու:

— Այդ ո՞ւր, թագավորի տղա, ասավ Արին:

— Հեռո՛ւ, ասավ, տկլոր հիմար. չես տեսնում Սիպտակի թագավորն յեկել՝ Հազարան Բլբուլ բերողին և ուղում...

Ասավ, մտրակով զարկեց Արուն ու ձին քչեց-գնաց:

Գնաց քաղաքից դուրս յեկավ: Դուրս յեկավ ու ի՛նչ տեսավ: Ամբողջ դաշտը ճեփ-ճեքմակել և Սիպտակի թագավորի սիպտակ վրաններից սիպտակ զորքերից ու սիպտակ ձիերից: Ու ամեն կողմ աղմուկ-ղեմերի քրքիջ, ձիերի խրխինջ:+

Այդ վոր տեսավ ահ կալավ սիրտը, թեքեց իսկույն ձիու գլուխը ու նորից յետ յեկավ քաղաք, ձին թողեց վոր գնա պալատ, իսկ ինքը պահվեց անհայտ մի տեղ:

— Վա՛յ, կորավ մեր Խարին, — ասավ թագավորը, տեսնելով նրա անտեր ձին: — Դե, Չարի, հերթը քոնն է հիմի Սիպտակի թագավորին պատասխան տալու: Դու յես բերել Բլբուլը Հազարան, դու յել կարող ես պատասխան տալ նրան...

Չարին իսկույն զրահ հագավ, գեներ առավ ու ձի հեծավ:

Ճամփին Արին մոտեցավ ելի:

— Այդ ո՞ւր, թագավորի տղա, — ասավ:

— Հեռո՛ւ, հիմար անասուն: Չե՞ս իմացել, վոր Սիպտակի թագավորը Հազարան Բլբուլ բերողին է ուղում: Գնում եմ պատասխան տամ: Հեռո՛ւ...

Ասավ, քաշեց մտրակը նրա թիկունքովը մեկ ու ձին քչեց-գնաց:

Գնաց դաշտը դուրս յեկավ, դուրս յեկավ ու ի՛նչ տեսավ: — Ամբողջ դաշտը ճեքմակել և ձյունի պես Սիպտակի թագավորի սիպտակ վրաններից, սիպտակ զորքերից ու սիպտակ ձիերից: Ու ամեն կողմ խոսոց ու աղմուկ — զեմքերի քրքիջ, ձիերի խրխինջ:

Ահից-յերկյուղից կապ ընկավ լեզուն, ձիու գլուխը թեքեց իսկույն ու նորից յետ յեկավ քաղաք. ձին թողեց գնա պալատ, իսկ ինքն ամոթից պահվեց մի տեղ:

Մինչ այդ Սիպտակի թագավորն սպասեց տեսավ

ճարդ չի յերևում, նորից ուղարկեց մի նոր հրաման.

«Վերջին անգամ ու կտրական պահանջում եմ մի ժամվա մեջ տալ ինձ իմ բլրուլը բերողին: Հակառակին՝ չունչ չեմ թողնի այս յերկրում, քար չեմ թողնի քարի վրա»:

Սուդ ու չիվանն ընկավ քաղաք: Նորից վախ ու փախ: Նորից փախուստ ու պահուստ:

— Վա՛յ, մենք կորանք:

— Վա՛յ, մենք մեռանք:

— Թո՛ղ չքանար այդ բլրուլը:

— Ձքվեր, կորչեր այդ բլրուլը:

Այդ ժամանակ Արին փռի համար փայտ էր ջարդում, ու ջարդի ձայնից բան չեր լսում, բայց մեկ եւ տեսավ վարպետը յեկավ վազեվազ և ուղում է փուռը մտնի: Արին այստեղ ծիծաղեց:

— Ի՞նչ ես անում, վարպետ, ասավ:

— Ձայնդ կտրի, չաչ մասխարա, ասավ վարպետն ահաբեկ, — Սիպտակ թագավորը գալու յե հիմի, քարը քարին չպիտի թողնի: Դու այստեղ նստել փայտ ես ջարդում...

— Սիպտակ թագավորը՝... Բա թագավորի տղերքը պատասխան չովի՞ն:

— Ի՞նչ պատասխան, ի՞նչ բան, հիմար, գլխիդ ճարը տես, հիմա...

— Այդ չեղավ, վարպետ, ասավ Արին. — Արե՛գնա թագավորին ասա մի ձի տա — գնամ պատուխան տամ:

— Գնա՛, կորի, հիմա՛ր, — ասավ վարպետը փռի միջից, — թագավորի տղեքը չկարացին բան առել, դու պիտի պատասխան տաս:

Այդ ժամանակ սուգ ու չիվանը քաղաքում եւ ա՛վելի մեծացավ: Մարդիկ իրար տրորելով փախչում էին և անիծում Հազարան Բլրուլին եւ, նրա՛ բերողին եւ:

Այդ վոր լսեց Արին, եւ չհամբերեց, մերկ ու տկլոր գնաց ուղիղ թագավորի մոտ:

Գնաց գլուխ տվեց, ինչպես կարգն է, ու կանգնեց:

— Թագավորն ապրած կենա, ասավ, հրամանք արեք ինձ մի ձի տան — գնամ Սիպտակ թագավորին պատասխան տամ:

Ծեր թագավորը չճանաչեց իր տղին:

— Դե, վորդի, ասավ, յես հույս չունեմ, թե մի բան անես, բայց գնա գոմը, վոր ձին կուգես ընտրի ու, թե կարաս Սիպտակ թագավորին պատասխան տուր:

— Բայց, թագավորն ապրած կենա, ասավ Արին, յես մի պայման եմ դնում:

— Ասա՛:

— Յեթե յես, ասավ Արին, Սիպտակ թագավորին պատասխան տվի ու նա թողեց գնաց առանց մեր քաղաքը վնասելու, յերեք նր թագավորությունդ ինձ տուր, վոր ի՛նչ ուզեմ անեմ, վոր ի՛նչ դատեմ, դատեմ:

Թագավորն ստորագրություն տվեց, Արին պայմանն առավ ծոցը դրեց, նետ ու աղեղը վերցրեց, ձին հեծավ ու գնաց:

Գնաց ուղիղ Սիպտակ թագավորի մոտ:

Գնաց տեսավ նրա բանակում մեծ կեր ու խում — գեվերի քրքիչ, ձիերի խրխինջ:

— Ո՞ւր ե թագավորն, ասավ:

— Հրե՛ իրա սիպտակ վրանում:

Քչեց գնաց սիպտակ վրան: Ներս մտավ ու, առանց գլուխ տալու, կանգնեց Սիպտակ թագավորի առաջ:

Սիպտակ թագավորը բարկացավ այստեղ:

— Ինչո՞ւ, ասավ, ինձ գլուխ չես խոնարհում:

— Յես գլուխ խոնարհել չգիտեմ, ասավ Արին:

— Դե, լավ, ասավ զայրացած: — Դե՞ յես թագավորի փոքր տղան:

— Յե՛ս եմ :

— Դո՞ւ յես բերել իմ Բլբուլը Հազարան :

— Յես եմ բերել :

— Պատմիր տեսնեմ ի՛նչպես բերիր :

Արին պատմեց՝ այսպես, այսպես... Պատմեց ինչ յեղել եր, պատմեց այն բոլորը, ինչ յես պատմեցի ձեզ :

— Դե ինչպես բերել ես, ասավ բարկացած, — այնպես ել գնա յետ բեր քու ձեռքով : Թե չես հող ու մոխիր կշինեմ ձեզ :

Արին ծիծաղեց :

— Հա՛-հա՛-հա՛... Վոնց թե յետ բեր, ասավ. — յետ չեմ տա յես Բլբուլը Հազարյան : Կռիվ կուզես, կռիվ անենք :

Թագավորները ծիծաղ չեն սիրում :

Այդ ծիծաղի՛ցմունչաց Սիպտակ Թագավորը, բերնից ծուխ ու կրակ արձակեց, ուզեց բերնի հուրքով վառել նրան, բայց Արին նետը դրեց աղեղին : Լարեց աղեղն ու թողեց :

— Վը՛զզ, — անցավ նետը :

Սիպտակ Թագավորը գոռաց ահուկի ու թափափեց իր վրանում :

Նրա ձայնից իրար անցան բոլոր զեվերը՝ մեծ ու փոքր, և վո՛րը վոտով, վո՛րը ձիով փախուստ տվին ու գնացին :

Գնացին նորից Չոր-Չորստան, Անդ-Անապատ, ուր քարվան չի քոչում, ուր հավք չի թռչում :

Լուրը բերին Թագավորին : Թագավորը նորից յերգեցիկ խմբով, գինավառ զորքով ու մեծ ժողովրդով գնաց առաջ :

Յեկան յերկու կողմից հանդիպեցին իրար, պատիվ տվին, պատիվ առան : Փող հնչեցին, ծափ զարկեցին ու կանչեցին :

— Կեցցե՛, կեցցե՛...

— Կեցցե՛ մեր քաջը...

Արին այստեղ մոտեցավ հորը :

— Ինձ ճանաչո՞ւմ ես, հայրիկ, հարցրեց :

— Չե՛, ասավ, Թագավորը, չեմ ճանաչում :

— Յես քու Արին եմ, ասավ տղան :

Թագավորը չհավատաց :

— Դե վոր դու իմ վորդին ես, ասավ, արի Հա-

զարան Բլբուլին խոսեցրու, վոր մեր չոր այգին կանաչի նորից:

Չորք ու ժողովուրդ նորից գնացին տաճար:

Սառը տաճարում, վանդակի մեջ, բլբուլը նայում էր մաշված ու խեղճ:

Յեկավ Արին, սեղան յեւով, կանգնեց Բլբուլի առաջ, գլուխ տվեց, ինչպես կարգն է, հետո հանեց նրան վանդակից, թողեց ազատ ու ասավ.

— Բլբուլ ջան, խոսիր, թող յոթը տարվա մեր չոր այգին կանաչի:

Ասավ-չասավ, խոսքի կեսը դեռ բերանում, վանդակից ազատված բլբուլն ուրախ թեմին տվեց ու յերգեց:

Այդ յերգելն էր — մին ել տեսան չոր այգին հազավ զմրուխտ կանաչ, ծաղկեցին թուփ ու ծառ, ծաղիկները բացվեցին, ողը լցվեց հազար ձայնով, հազար ձեմով յերգեցին թռչունները վաղուց լռած, և նրանց ձայնի վրա հողի միջից, քարի տակից գլուխները հանեցին նոր ծիլեր ու ծաղիկներ, և ցամաք աղբյուրը զրնգաց...

Այստեղ միայն թափավորը տեսավ, վոր դա իր վորդին է և ուրախացավ աշխարհովը մին, ու նրա հետ ամբողջ ժողովուրդը:

Այդ ժամանակ Արին ասավ.

— Դե, հայրիկ, իշխանությունն իմն է յերեք սր:

— Քոնն է, ասավ հայրը, և թո՛ղ լինի հավիտյան:

Նստեց Արին հոր տեղը ու յեղբայրներին կանչեց դատի: Յեկան նրանք՝ Խարին, Չարին, ու խնդրեցին փոքր յեղբորից ներող լինի իրենց արածի համար:

— Հիմա յես սրանց ի՞նչ պատիժ տամ, հարցրեց Արին հորից:

— Ինչ վոր գիտես, վորդի, պատասխանեց հայրը ծեր, — իշխանությունը քոնն է հիմի:

— Դե, քանի վոր, — ասավ Արին յեղբայրներին, — դուք ինձ չսպանեցիք, յես ել ձեզ չեմ ուղանի:

Խնդրում եմ միայն ամեն մեկդ ձեր կնիկը վերցնեք ու հեռանաք մեր յերկրից, և քանի յես կամ — ե՛լ իրավունք չունենաք այս հողը դալու:

Ասավ, յեղբայրները — Խարին, Չարին — սեմե-բես ու ամթով թողին իրենց տունը հայրական, թողին իրենց յերկիրը, առան իրենց կանանց ու գնացին ստար, հեռու յերկրներ:

Իսկ ինքը — Արին տեր դարձավ հոր աշխարհին, և նրա այգին, վոր միշտ փակ էր ժողովրդի համար, — բաց արավ ամենքի առաջ: Կանչեց բոլորին, և դրանց հետ բոլոր աղքատներին:

— Դուք, ասավ, զուրկ եք յեղել այս այգուց, ձերն է, ասավ, այսուհետ... Ձերն են աղբյուրը, ծաղիկ, թուփ ու ծառ ու պտուղները բոլոր... Թող չլինի ել պտուղ խնդրող մուրացիկ ու մուրացիկ անեծք...

Ասավ ու ժողովուրդն այդ օրվանից ամեն օր ուրախ-ծիծաղ պտովում էր հով ծառերի մեջ, մախմուր կանաչներում, ծիծաղաձայն շատրվանների և զով աղբյուրների մոտ ու քաղում, վայելում էր պտուղներն անմահական... Իսկ Հազարան Բլբուլն այնտեղ — այգում — յերգ էր ասում առավոտից մինչ իրիկուն...

1923

Յերեվան

Պատ. խմբագիր՝ Ռ. Զարյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ան. Գասպարյան
Արբագրիչ՝ Ս. Փարսադանյան

Գլավիտի լիազոր. կ. 4705. Հրատ. 4254.
Պատվեր 1110. Տիրաժ 6000.
Թուղթ 62×94 Տպագրական 2 $\frac{3}{4}$ մամուլ.
Մեկ մամուլում 30720 նիշ. Հեղինակային 21 $\frac{1}{2}$ մամ.
Հանձնված է արտադրության 8 սեպտեմբերի 1937
Ստորագրված է տպագրության 8 դեկտեմբերի 1937

Գինը 1-50

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0400125

ԳԻՆԸ 1 Ռ. 60 Կ.

168

8505

СТЕПАН ЗОРЬЯН
АЗАРАН БЛБУЛ
Гиз Арм. ССР, Ереван, 1937 г.